

Голові разової спеціалізованої вченої ради
доктору економічних наук,
професору Свірко С.В.

РЕЦЕНЗІЯ

доктора економічних наук, доцента кафедри національної безпеки, публічного управління та адміністрування Державного університету «Житомирська політехніка» ДЖИГОРИ Ольги Миколаївни на дисертаційну роботу ІСАЄВА Андрія Миколайовича на тему: «Механізм інтеграції фінансових інструментів НАТО у систему економічного забезпечення оборонних потреб України», подану до захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка»

Актуальність теми дисертаційного дослідження

Актуальність теми дисертаційної роботи Ісаєва А.М. обумовлена необхідністю зростанням ролі міжнародної економічної підтримки у забезпеченні обороноздатності України, ускладненням архітектури фінансування оборонних потреб, багатоканальністю зовнішньої допомоги та необхідністю її системного узгодження з національними механізмами оборонного планування, бюджетування, закупівель і управління ресурсами відповідно до стандартів НАТО. В умовах війни інтеграція фінансових інструментів Альянсу перестає бути допоміжним елементом і набуває системоутворюючого значення для воєнно-економічної стійкості держави, що актуалізує потребу у формуванні цілісної економіко-інституційної моделі такого процесу.

Особливого значення набуває формування ефективного механізму інтеграції України в НАТО, що створює можливості для переходу від ситуативного реагування на воєнні виклики до стратегічного менеджменту оборонних ресурсів, підвищення прозорості та підзвітності використання міжнародної допомоги, мінімізації транзакційних витрат і зміцнення рівня довіри з боку союзників.

Дисертаційне дослідження Ісаєва А.М. є своєчасним і суспільно значущим, оскільки спрямоване на вирішення важливого наукового завдання – обґрунтування теоретико-методичних положень і розроблення науково-практичних рекомендацій щодо формування та функціонування механізму інтеграції фінансових інструментів НАТО у систему економічного забезпечення оборонних потреб України в умовах повномасштабної війни та структурної трансформації національної економіки.

Структура і зміст основних положень дисертаційної роботи

Дисертаційне дослідження Ісаєва А.М. має логічну, послідовну та завершену структуру, яка відповідає поставленій меті, завданням і загальній логіці наукового пошуку. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст викладено на 157 сторінках друкованого тексту. Дисертація містить 6 таблиць, 28 рисунків. Список використаних джерел налічує 177 найменувань і розміщений на 18 сторінках.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено стан її наукової розробленості, розкрито зв'язок роботи з науковими програмами, планами і темами, сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, визначено наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, наведено відомості про апробацію, публікації та структуру дисертації.

У першому розділі дисертації розкрито теоретико-методологічні положення інтеграції фінансових інструментів НАТО у систему економічного забезпечення оборонних потреб України. Автором проаналізовано публікаційну активність у дослідженні механізму інтеграції фінансових інструментів НАТО у систему економічного забезпечення оборонних потреб України, систематизовано підходи до класифікації та структурного аналізу фінансових інструментів НАТО, а також розглянуто світовий досвід формування та використання фінансових інструментів НАТО в системах економічного забезпечення оборонних потреб держав.

Другий розділ присвячено дослідженню стану інтеграції фінансових інструментів НАТО і ЄС у систему економічного забезпечення оборонних

потреб України. У межах цього розділу окреслено інституційно-економічні та правові передумови інтеграції фінансових інструментів НАТО у систему економічного забезпечення оборонних потреб України, проаналізовано структуру та динаміку економічної підтримки оборонних потреб України з боку НАТО і ЄС, визначено роль і місце фінансових інструментів НАТО у системі економічного забезпечення оборонних потреб України.

Третій розділ дослідження присвячено формуванню механізму інтеграції фінансових інструментів НАТО у систему економічного забезпечення оборонних потреб України. Автором визначено принципи формування механізму інтеграції фінансових інструментів НАТО у систему економічного забезпечення оборонних потреб України, виокремлено особливості узгодження фінансових інструментів НАТО з національними механізмами економічного забезпечення оборонних потреб. Особливу увагу приділено розробці функціональної структури системи економічного забезпечення оборонних потреб України в умовах інтеграції фінансових інструментів НАТО.

Кожен розділ дисертації логічно пов'язаний із попереднім, що забезпечує цілісність наукового дослідження, послідовність викладу матеріалу та належне розкриття поставленої наукової проблеми.

Наукова новизна дисертаційної роботи

Аналіз змісту дисертаційної роботи Ісаєва А.М. дає підстави констатувати, що автором отримано наукові результати, які мають ознаки новизни та спрямовані на розвиток теоретико-методичних положень і науково-практичних рекомендацій щодо формування та функціонування механізму інтеграції фінансових інструментів НАТО у систему економічного забезпечення оборонних потреб України.

У дисертації вперше обґрунтовано концептуальне бачення інтеграції фінансових інструментів НАТО у систему економічного забезпечення оборонних потреб України як складного економіко-інституційного механізму, що детермінується дотриманням взаємопов'язаного комплексу принципів, систематизованих у стратегічний, інституційно-управлінський, фінансово-

економічний блоки та блок стійкості й адаптивності, що формують внутрішню логіку функціонування механізму, забезпечують узгодженість фінансових потоків, інституційних процедур і стратегічних цілей оборонної політики та дозволяють подолати вузьке трактування інтеграції фінансових інструментів НАТО як суто фіскального або процедурного процесу, розкриваючи її як системну трансформацію механізмів ресурсного забезпечення оборони.

Науково значущим є удосконалення методологічні підходи до класифікації фінансових інструментів НАТО, які розширено через інтеграцію інституційно-правових, бюджетно організаційних, функціонально-цільових та інноваційно-технологічних ознак. Окремо позитивної оцінки заслуговує удосконалення підходів до оцінки ролі НАТО у фінансовому забезпеченні оборонних потреб України, які уточнено з урахуванням трансформації цієї ролі від обмеженої консультативно-технічної підтримки до системоутворюючого чинника воєнно-економічної стійкості держави, інтегрованого в логіку Процесу оборонного планування НАТО (NDPP) та узгодженого з національними стратегічними документами у сфері безпеки й оборони, що дозволяє комплексно оцінювати вплив фінансових інструментів Альянсу на формування, розвиток і відтворення оборонних спроможностей України.

Вагомим результатом дослідження є удосконалення методичних аспектів використання фінансових інструментів НАТО та Європейського Союзу в системі економічного забезпечення оборонних потреб України, які доповнено положеннями щодо формування багаторівневої моделі зовнішньої підтримки, що дозволяє комплексно враховувати різні форми, канали та рівні залучення зовнішніх ресурсів у процесі оборонного планування, бюджетування та управління оборонними видатками.

Набули подальшого розвитку принципи формування механізму інтеграції фінансових інструментів НАТО, які систематизовано у стратегічний, інституційно-управлінський, фінансово-економічний блоки та блок стійкості й адаптивності, що забезпечує методологічну цілісність і внутрішню логіку функціонування механізму.

Крім того, набуло подальшого розвитку обґрунтування ролі цифрової трансформації у забезпеченні ефективності інтеграції зовнішніх фінансових ресурсів, які поглиблено шляхом обґрунтування значення впровадження та використання інтегрованих цифрових інструментів управління ресурсами й логістикою, зокрема систем SAP, DOT-Chain Defence, державних інформаційних систем «Імпульс» та «Майно».

Також набули подальшого розвитку підходи до узгодження фінансових інструментів НАТО з національними механізмами економічного забезпечення оборонних потреб, які деталізовано через визначення ключових напрямів їх інтеграції з Процесом оборонного планування НАТО, адаптованою Річною національною програмою співробітництва Україна–НАТО та національними процедурами оборонного бюджетування, закупівель і управління ресурсами.

Практичне значення отриманих результатів

Практичне значення дисертаційного дослідження полягає у можливості використання сформованих автором теоретико-методичних положень і розроблення науково-практичних рекомендацій щодо формування та функціонування механізму інтеграції фінансових інструментів НАТО у систему економічного забезпечення оборонних потреб України у діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств та інших суб'єктів публічного управління під час розроблення й удосконалення стратегічних, програмних, організаційних та аналітичних документів у оборонній сфері та євроатлантичної інтеграції.

Розроблені автором положення дослідження можуть бути використані ТОВ «СПАРРОУ АВІА» при вдосконаленні процесів залучення міжнародних інноваційних ресурсів та організації закупівель за стандартами НАТО, ТОВ «Житомирський бронетанковий завод» в частині рекомендацій щодо цифровізації систем обліку та логістики та диверсифікації джерел фінансування і використання міжнародних програм технічної підтримки для оновлення виробничих потужностей, а також в діяльності Департаменту агропромислового розвитку та економічної політики Житомирської обласної державної

адміністрації, представників депутатського корпусу та роботі Комітету Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики.

Окреме значення мають результати дисертації для освітнього процесу. Теоретичні та методологічні положення дослідження можуть бути використані при підготовці здобувачів вищої освіти за спеціальністю 051 «Економіка» зокрема при викладанні освітніх компонентів «Управління оборонно-промисловим комплексом», «Оборонна економіка», «Економічна безпека в умовах глобальних безпекових викликів», «Фінансова безпека держави», «Державне управління процесами євроінтеграції та євроатлантичної інтеграції в Україні».

Зазначене свідчить про належний рівень практичної спрямованості дисертаційного дослідження, його відповідність сучасним потребам розвитку системи національної безпеки та актуальним завданням євроатлантичної інтеграції України.

Академічна доброчесність

За результатами ознайомлення з дисертаційною роботою Ісаєва А.М. можна зробити висновок, що дослідження виконано з дотриманням вимог академічної доброчесності. У роботі наявні посилання на використані джерела, коректно відображено результати наукових досліджень інших авторів, дотримано вимог щодо цитування та використання наукової, нормативної, статистичної й аналітичної інформації.

Окремої уваги заслуговує те, що автором у дисертації зазначено факт використання технологій штучного інтелекту виключно як допоміжного інструменту для попереднього формування пошукових запитів, мовного опрацювання, перекладу, редагування та адаптації окремих наукових формулювань. При цьому наукові результати, висновки, положення наукової новизни, емпіричні дані та авторські рекомендації сформульовані здобувачем самостійно.

Порушень академічної доброчесності у дисертаційній роботі не виявлено.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Високо оцінюючи наукову та практичну цінність проведеного Ісаєвим Андрієм Миколайовичем дослідження, доцільно звернути увагу на окремі положення дискусійного характеру, які можуть слугувати підґрунтям для подальших наукових пошуків та розвитку порушеної проблематики:

1) У дисертації детально проаналізовано структуру та динаміку економічної підтримки оборонних потреб України з боку НАТО і ЄС. Водночас доцільно було б більш детально дослідити співвідношення та підходи економічної та безпекової підтримки України з боку ЄС і НАТО, яка має безпрецедентний масштаб та еволюціонувала від точкових програм реформ до прямих багатомільярдних траншів і скоординованих закупівель озброєння.

2) У дослідженні визначено роль і місце фінансових інструментів НАТО у системі економічного забезпечення оборонних потреб України. Водночас доцільно було б більш деталізовано та розгорнуто описати їх вплив на економічне забезпечення оборони України, а саме у контексті інституційної трансформації, економії державного бюджету та довгострокової стійкості.

3) Враховуючи євроінтеграційний шлях розвитку України, що стала важливим учасником європейського регіонального безпекового комплексу, варто було б визначити площину та напрями взаємодії в контексті стратегічного партнерства ЄС та НАТО. Це посилює аргументацію висновків щодо трансформації безпекової системи України та визначення відповідних вимірів співробітництва у площині існуючого глобального та регіональних порядків

4) У третьому розділі розроблено рекомендації щодо формування механізму інтеграції фінансових інструментів НАТО у систему економічного забезпечення оборонних потреб України. Водночас окремі запропоновані заходи його реалізації потребують деталізації з точки зору часових горизонтів їх впровадження та джерел фінансового забезпечення оборонних потреб України.

У цілому, окреслені дискусійні положення не знижують наукового рівня дисертаційної роботи та не впливають на її загальну позитивну оцінку. Отримані автором результати характеризуються належним рівнем наукової новизни, теоретичної обґрунтованості та практичної спрямованості, а висловлені зауваження можуть бути враховані у подальших наукових дослідженнях за відповідною проблематикою.

Загальний висновок

Дисертаційне дослідження Ісаєва Андрія Миколайовича на тему «Механізм інтеграції фінансових інструментів НАТО у систему економічного забезпечення оборонних потреб України» є завершеною, цілісною, кваліфікованою, комплексною та самостійно виконаною науковою роботою.

Сформульовані у дисертації узагальнення, висновки та рекомендації мають належний рівень наукового обґрунтування, практичну значущість і становлять цінність для подальшого розвитку галузі знань «Економіка».

За результатами виконаного дисертаційного дослідження автором обґрунтовано теоретико-методичні положення і надано науково-практичні рекомендації щодо формування та функціонування механізму інтеграції фінансових інструментів НАТО у систему економічного забезпечення оборонних потреб України.

Таким чином, дисертаційна робота за своїм змістом, науковим рівнем, обсягом, структурою та оформленням відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44, а її автор – ІСАЄВ Андрій Миколайович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка».

Рецензент

доктор економічних наук, доцент,
доцент кафедри національної безпеки,
публічного управління та адміністрування
Державного університету
«Житомирська політехніка»

Ольга ДЖИГОРА

Підпис
Засвідчую:
Учений секретар
Житомирська політехніка

